

Miód i surowce roślinne w leczeniu chorób wątroby i pęcherzyka żółciowego

Honey and medicinal herbs in treatment of liver and gallbladder diseases

Instytut Włókien Naturalnych i Roślin Zielarskich, Poznań

Dyrektor Naukowy Instytutu: prof. dr hab. n. techn. Ryszard Kozłowski

SUMMARY

Honey and honey in combination with medicinal plants, shows the beneficial effect of preventing and curing various diseases of the liver and bile ducts. Typically for this purpose are applied the herbal mixtures, from which infusions or decoctions are obtained, and then after filtration and cooling, the optimal amount of honey is added. In diseases of the liver and gallbladder are most commonly used such herbal materials as: Artichoke herba, Everlasting flos, Dandelion flos, Celandine radix, Peppermint folium, Radish radix. Honey is added to the infusions and decoctions usually in an amount of 1 teaspoon. Highly beneficial in the treatment of above described diseases are herbal honey, particularly on the base of Chamomile, Nettle, Hawthorn and Thyme. The use of honey and medicinal herbs provides good results in the treatment of acute and chronic hepatitis, viral hepatitis, cirrhosis of the liver, cholecystitis, gallbladder and gallbladder and gall stone ducts.

Keywords: honey, medicinal herbs, treatment, liver and gallbladder diseases

STRESZCZENIE

Miód, a także miód w połączeniu z roślinami leczniczymi, wykazuje korzystne działanie zapobiegawcze i lecznicze w wielu chorobach wątroby i dróg żółciowych. Zwykle do tego celu stosuje się mieszanki ziołowe, z których otrzymuje się napary lub odwary, a następnie po odsączeniu i ochłodzeniu dodaje odpowiednią ilość miodu. W chorobach wątroby i woreczka żółciowego najczęściej stosuje się takie surowce zielarskie, jak ziele karczocha zwyczajnego, kwiat kocanki piaskowej, kwiat mniszka lekarskiego, korzeń glistnika jaskółczego ziela, liść mięty pieprzowej i korzeń rzodkwi czarnej. Miód dodaje się do naparów i odwarów zazwyczaj w ilości 1 łyżeczki do herbaty. Bardzo korzystne w leczeniu wymienionych chorób są ziołomiody, szczególnie rumiankowy, pokrzywowy, głógowy i tymiankowy. Stosowanie miodu i surowców roślinnych daje dobre efekty w leczeniu ostrego i przewlekłego zapalenia wątroby, wirusowego zapalenia wątroby, marskości wątroby, zapalenia pęcherzyka żółciowego oraz kamicy pęcherzyka żółciowego i dróg żółciowych.

Słowa kluczowe: miód, surowce roślinne, leczenie, choroby wątroby i pęcherzyka żółciowego

Miód, a jeszcze w większym stopniu miód w połączeniu z roślinami leczniczymi, wykazuje korzystne działanie lecznicze i zapobiegawcze w chorobach wątroby i dróg żółciowych. Dlatego produkty te chętnie stosowane są w różnych chorobach tych narządów. Szczególnie dotyczy to ostrego i przewlekłego zapalenia wątroby, wirusowego zapalenia wątroby, marskości wątroby, zapalenia pęcherzyka żółciowego oraz kamicy pęcherzyka żółciowego i dróg żółciowych.

Choroby wątroby

Działanie miodu

W chorobach wątroby Poczinkova (1) oraz Kriwczanskij i Indriczanu (2) polecają przyjmowanie

100 g miodu dziennie, w 3 dawkach, rozpuszczonego w ciepłej wodzie, na 30-60 min przed posiłkami. Dzieciom podaje się miód 3 razy dziennie po łyżeczce do herbaty. Leczenie prowadzi się przez 2-3 miesiące. Można je powtarzać co 2 miesiące.

Według Mladenova (3) w chorobach wątroby miód podaje się w ilości 1-2 g/kg masy ciała, po rozpuszczeniu w ciepłej wodzie, 3 razy dziennie przed jedzeniem. Terapia przynosi pomyślne efekty w ok. 75% przypadków.

Iojrisz (4) oraz Kriwczanskij i Indriczanu (2) podają, że bardzo skuteczne w chorobach wątroby jest stosowanie miodu z oliwą z oliwek i sokiem z cytryny (zmieszanych w stosunku 1:1:1). Preparat

przyjmuje się 3 razy dziennie po łyżce stołowej przed jedzeniem.

Sinjakow (5) w chorobach wątroby proponuje stosowanie terapii składającej się z miodu i pyłku kwiatowego (30:1). Preparat podaje się chorym w ilości 2 łyżek przed posiłkami, rano i w południe.

Działanie miodu i roślin leczniczych

Sinjakow (6, 7) podaje kilka mieszanek ziołowych z miodem pomocnych w leczeniu chorób wątroby. Jedną z mieszanek ziołowych sporządza się z następujących ziół:

– kwiat chabru bławatka	30 g
– liść poziomki pospolitej	20 g
– kłącze perzu właściwego	15 g
– owoc biedrzeńca anyżu	15 g
– ziele dziurawca zwyczajnego	10 g
– kwiat kocanki piaskowej	10 g.

Dwie łyżki mieszanki zalewa się 0,5 l wrzącej wody, gotuje na słabym ogniu, zaparza pod przykryciem przez 30 min i pije na ciepło po 1/2 szklanki odwaru, rozpuszczając w nim łyżeczkę miodu, 4-6 razy dziennie.

Inna mieszanka zawiera w swym składzie poniższe surowce:

– kwiat mniszka lekarskiego	30 g
– ziele karczocha zwyczajnego	30 g
– ziele tymianku pospolitego	20 g
– owoc kopru włoskiego	10 g
– ziele tysiącznika pospolitego	10 g.

Dwie łyżki mieszanki zalewa się 0,5 l wrzącej wody, gotuje 5 min na słabym ogniu, zaparza 30 min i pije po 1/2 szklanki 3-5 razy dziennie, dodając do odwaru łyżeczkę miodu.

Obie wymienione mieszanki stosuje się w przypadku zapalenia i marskości wątroby.

Kolejną mieszankę podaje się w wirusowym zapaleniu wątroby. Zawiera ona wymienione poniżej surowce roślinne:

– owoc berberysu zwyczajnego	30 g
– liść brzozy brodawkowej	30 g
– ziele lebiodki pospolitej	20 g
– ziele skrzypu polnego	10 g
– korzeń glistnika jaskółczego ziela	10 g.

Dwie łyżki mieszanki zalewa się 0,5 l wrzącej wody, gotuje się na słabym ogniu przez 10 min, zaparza pod przykryciem 2 godz. i pije na ciepło 1/2 szklanki 3-4 razy dziennie, po rozpuszczeniu w odwarze łyżeczki miodu.

Według powyższego autora w chorobach wątroby i dróg żółciowych korzystne jest stosowanie naparu z kwiatu nagietka lekarskiego z miodem.

Wymieniony napar z miodem odznacza się działaniem przeciwzapalnym, rozkurczającym i żółciotwórczym.

Do jego przygotowania bierze się łyżkę kwiatu nagietka lekarskiego, zalewa 0,5 l wrzącej wody i zaparza 3 min. Po ostygnięciu i odciedzeniu, do naparu dodaje się 2 łyżki miodu i pije na ciepło po 1/2 szklanki 3-4 razy dziennie.

Napój z miodem przeznaczony do leczenia marskości wątroby podają Madejowie (8).

Zawiera on w swoim składzie 1 kg miodu, 1 l czerwonego wytrawnego wina i 1 l odwaru ze świeżych rozdrobnionych surowców:

– liść aloesu drzewiastego	200 g
– owoc bzu czarnego	50 g
– ziele bukwicy zwyczajnej	50 g
– korzeń cykorii podróżnika	50 g.

Wymienione surowce zalewa się 1 l wrzącej wody i gotuje przez 1 godz. na stałym ogniu. Po odciedzeniu, ochłodzeniu i połączeniu z pozostałymi składnikami napój podaje się 3 razy dziennie po łyżce na 20 min przed posiłkami.

Według Frołowa i Pieresadina (9) dodatek miodu do naparów z ziół o działaniu immunostymulującym wspomaga ich aktywność, a także prowadzi do szybkiego nabywania przez organizm odporności, m.in. przeciw wirusom zapalenia wątroby.

Kałużny (10) wśród środków leczących choroby wątroby wymienia napar z kwiatu lipy drobnolistnej (łyżka suchego surowca na szklankę wrzącej wody) z sokiem z jednej cytryny oraz łyżką miodu. Napój pije się 2 razy dziennie między posiłkami.

Inny sposób leczenia chorób wątroby podaje Pucek (11). W tym celu łączy się szklankę płynnego miodu i szklankę soku z korzenia rzodkwi czarnej. Tak przygotowany napój pije się 3 razy dziennie po 1/2 szklanki między posiłkami.

Do produktów korzystnie działających w chorobach wątroby zalicza się także ziołomiody. Caban (12) opisuje badania kliniczne ziołomiodu rumiankowego i pokrzywowego z udziałem ozdowieńców po przebyłym wirusowym zapaleniu wątroby typu B. W badaniach uczestniczyło 17 dorosłych osób obojga płci. Ziołomiody podawano w ilości 20 g po trzech głównych posiłkach przez 30 dni.

W wyniku podawania ziołomiodów u większości ozdowieńców już od 2. tygodnia leczenia stwierdzono wyraźną poprawę. Odnotowano ustępowanie nudności, poprawę apetytu, obniżenie poziomu bilirubiny i aktywności aminotransferazy alaninowej w surowicy krwi. Na tej podstawie można przyjąć, że ziołomiod rumiankowy i pokrzywowy mają korzystny wpływ na proces zdrowienia u chorych na wirusowe zapalenie wątroby typu B.

Choroby pęcherzyka żółciowego

Leczenie miodem

Kudrajcwca (13) podjęła leczenie miodem 32 dzieci w wieku 5-14 lat, u których stwierdzono upośledzone wydzielanie żółci na tle przewlekłego zapalenia żołądka i dwunastnicy oraz zapalenia pęcherzyka żółciowego. Dzieci odczuwały zmęczenie, brak apetytu, ból w nadbrzuszu i prawym podżebrzu, miały także zaparcia. U wszystkich dzieci stwierdzono znaczne powiększenie wątroby. Chorych podzielono na dwie grupy: badaną i kontrolną. Grupa badana, obejmująca 20 dzieci, otrzymywała miód w ilości 7,5-20 g w zależności od wieku. Miód rozpuszczano w 1/3 szklanki ciepłej wody i podawano dzieciom rano, na czczo. Następnie leżały one na prawym boku przez 60 min na ciepłym termoforze. Leczenie trwało 2 tygodnie. Dzieci z grupy kontrolnej, obejmującej 12 osób, leczono w sposób tradycyjny, za pomocą preparatów żółciopędnych. W wyniku leczenia miodem obserwowano polepszenie stanu zdrowia dzieci oraz funkcji wydzielniczych pęcherzyka żółciowego już od 5. dnia terapii. Ustępowało osłabienie, polepszał się apetyt, zanikał ból w prawym podżebrzu, normalowało się wypróżnianie, a także zanikało powiększenie wątroby. Po 2 tygodniach terapii na podstawie badań USG i badań analitycznych dzieci można było uznać za wyleczone. Natomiast dzieci leczone konwencjonalnie jeszcze pod koniec 3 tygodnia leczenia miały objawy zaburzonej czynności wydzielniczej pęcherzyka żółciowego.

Podobne efekty lecznicze uzyskali Mikołajenko i Starcewa (14), którzy miód podawali 38 dorosłym pacjentom z zaburzeniami czynności dróg żółciowych na tle zapalenia żołądka i dwunastnicy oraz zapalenia pęcherzyka żółciowego. Chorzy byli uprzednio leczeni bez większego powodzenia w warunkach klinicznych. Podzielono ich na 2 grupy, z których jedna (38 osób) otrzymywała codziennie na czczo łyżkę miodu, a druga (20 osób) poddana została terapii szpitalnej środkami żółciopędnymi. Wyniki badań wykazały, że w grupie osób otrzymujących miód obserwowano wzrost samopoczucia i polepszenie funkcjonowania układu żółciowego od 5. dnia u 9 pacjentów. Po 7 dniach leczenia ich liczba wzrosła do 18 osób, a po 9 dniach objęła wszystkich chorych. Pacjenci przestali skarżyć się na zmęczenie, brak apetytu, zaparcia i ucisk w prawym podżebrzu. Ponadto u wszystkich chorych tej grupy stwierdzono zmniejszenie objętości wątroby oraz polepszenie czynności dróg żółciowych (zanikanie zastoju żółci). Natomiast w grupie kontrolnej objawy zaburzenia wydzielania żółci towarzyszyły chorym do końca 2 tygodnia leczenia. Na tej podstawie można przyjąć, że podawanie łyżki miodu na

czczo raz dziennie chorym z zaburzeniami czynności wydzielania żółci ma korzystny wpływ na układ żółciowy. Polepsza jego motorykę i likwiduje zastój żółci w pęcherzyku żółciowym.

Według Herolda (15) miód jest także pomocny w leczeniu żółtaczki mechanicznej, powstałej na drodze zablokowania przewodów przez złoży żółciowe. Miód pobudza skurcze pęcherzyka i dróg żółciowych, ułatwiając tym samym przepływ żółci i jej wydalanie z organizmu.

Popova (16) poleca w chorobach pęcherzyka żółciowego zapobiegawcze stosowanie miodu. Polega to na podawaniu osobom dorosłym 60-80 g miodu, a dzieciom powyżej 3. roku życia 10-30 g tego produktu dziennie.

Leczenie miodem i roślinami leczniczymi

W leczeniu chorób pęcherzyka żółciowego dużą skuteczność wykazują mieszanki ziołowe z miodem. Szymański (17) w przypadku kamieni żółciowych poleca następujący zestaw ziół:

- owoc biedrzeńca anyżu 20 g
- owoc róży dzikiej 20 g.

Dwie łyżki mieszanki zalewa się 0,5 l wrzącej wody i pozostawia na łaźni wodnej na 30 min. Po odcedzeniu i ostudzeniu szklankę naparu z dodatkiem łyżki miodu pije się 2-3 razy dziennie.

Sinjakow (7) w przypadkach zapalenia pęcherzyka żółciowego podaje pacjentom następującą mieszankę ziół:

- ziele krwawnika pospolitego 20 g
- kwiat kocanki piaskowej 20 g
- ziele bylicy piołunu 20 g
- owoc kopru włoskiego 20 g
- liść mięty pieprzowej 20 g.

Napar przygotowuje się z 2 łyżek mieszanki i 0,5 l wrzącej wody. Po odcedzeniu i ochłodzeniu napar w ilości 1/2 szklanki pije się na ciepło, po uprzednim dodaniu łyżeczki miodu, 4 razy dziennie na 15 min przed jedzeniem.

Ten sam autor jako środek żółciotwórczy stosuje mieszankę z następujących ziół:

- korzeń kozłka lekarskiego 35 g
- ziele koniczyny łąkowej 35 g
- szyszki chmielu zwyczajnego 30 g.

Łyżkę mieszanki zalewa się 0,5 l wrzącej wody i pozostawia do zaparzenia na 30 min pod przykryciem. Napar pije się na ciepło po 1/2 szklanki, po dodaniu łyżeczki miodu, 3 razy dziennie przed jedzeniem.

U osób po usunięciu pęcherzyka żółciowego z powodzeniem stosowano ziołomiód głogowy i tymiankowy (18). Badania kliniczne, obejmujące 40 pacjentów, wykazały, że przyjmowanie obu ziołomiodów przez

3 tygodnie w ilości 70 g dziennie spowodowało wyraźną poprawę apetytu, wzrost masy ciała, a także obniżenie stężenia bilirubiny i aktywności aminotransferazy alaninowej w surowicy krwi. Z tego względu podawanie wymienionych ziółomiodów po operacyjnym usunięciu pęcherzyka żółciowego uznane zostało za bardzo korzystne.

Działanie roślin leczniczych na wątrobę i pęcherzyk żółciowy

Omówienie dotyczy niektórych roślin leczniczych wymienionych w składach mieszanek stosowanych do leczenia chorób wątroby i pęcherzyka żółciowego wraz z miodem.

Działanie i zastosowanie tych roślin w wymienionych chorobach oparto na danych zamieszczonych w podręcznikach ziołolecznictwa Ożarowskiego (19) oraz Samochowca (20).

Ziele karczocha zwyczajnego

Karczoch zwyczajny (*Cynara scolymus*) wykazuje działanie żółciotwórcze i żółciopędne. Ziele tej rośliny używane jest głównie w chorobach wątroby i dróg żółciowych, szczególnie w żółtaczce, kamicy żółciowej, zaburzeniach wydzielania żółci, a także w uszkodzeniach wątroby wywołanych substancjami toksycznymi i niektórymi lekami.

Kwiat kocanki piaskowej

Kocanka piaskowa (*Helichrysum arenarium*) działa rozkurczająco na mięśnie pęcherzyka żółciowego. Pod wpływem tego surowca zwiększa się wypływ żółci do dwunastnicy. Oprócz działania żółciotwórczego kwiat kocanki piaskowej pobudza czynność wątroby. Stąd surowiec stosowany jest w chorobach wątroby spowodowanych uszkodzeniem mięszu tego narządu i niedostatecznym wytwarzaniem żółci, a także w stanach skurczowych i zapalnych dróg żółciowych, kamicy żółciowej, atonii pęcherzyka żółciowego i skurczu zwieracza Oddiego.

Kwiat mniszka lekarskiego

Kwiat tej rośliny (*Taraxacum officinale*) pobudza wątrobę do wytwarzania żółci i jednocześnie ułatwia jej przepływ do pęcherzyka żółciowego i dwunastnicy. Z tego względu surowiec znalazł zastosowanie w leczeniu chorób wątroby charakteryzujących się skąpym wydzielaniem żółci, w marskości wątroby, a także w uszkodzeniach tkanki wątrobowej substancjami toksycznymi, w tym niektórymi lekami. Ponadto stosowany jest w chorobach dróg żółciowych, m.in. atonii i stanach skurczowych pęcherzyka i przewodów żółciowych.

Korzeń glistnika jaskółczego ziela

Surowiec pochodzi z glistnika, zwanego także jaskółczym zieleciem (*Chelidonium majus*). Odznacza się słabym działaniem żółciotwórczym, żółciopędym oraz przeciwskurczowym. Podawany jest w stanach skurczowych pęcherzyka żółciowego oraz w stanach zapalnych i zaburzeniach czynności wątroby. Pomocniczo w kamicy żółciowej oraz zapaleniu i dyskinezii dróg żółciowych.

Liść mięty pieprzowej

Mięta pieprzowa (*Mentha piperita*) wykazuje słabe działanie rozkurczające mięśnie woreczka żółciowego, a także żółciotwórcze i żółciopędne. Dlatego znalazła zastosowanie w stanach zapalnych pęcherzyka żółciowego i dróg żółciowych różnego pochodzenia. Surowiec używany jest w kamicy żółciowej i żółtaczce oraz stanach skurczowych pęcherzyka żółciowego.

Korzeń rzodkwi czarnej

Sok wyciśnięty z korzenia rzodkwi czarnej (*Raphanus sativus* var. *niger*) wykazuje silne działanie żółciotwórcze i żółciopędne. Stosowany jest w chorobach wątroby objawiających się niedostatecznym wytwarzaniem żółci. Sok z rzodkwi czarnej najpierw wzmacnia wydzielanie żółci w wątrobie, a następnie pobudza usuwanie żółci zgromadzonej w pęcherzyku żółciowym.

Piśmiennictwo

1. Poczinkova P. Czernodrobnite zaboljewanija i pcelnite produkti. Pčelarstvo (Sofia) 1986; (8):28-9.
2. Kriwczanskij IE, Indriczanu WN. Ljubiteliskoje pčelowodstwo. Wyd Kartja Mołdowenjaske, Kiszyniów 1987.
3. Mladenov S. Woprosy miedoterapii. [In:] Harnaj V (ed.). Produkty pčelowodstwa – piszczca, zdorowie, krasota. Izd Apimondia, Bucharest 1988; 133-5.
4. Iojrisz NP. Produkty pčelowodstwa i ich ispolzowanje. Wyd Rosselchozdat, Moskwa 1996.
5. Sinjakow AF. Pčelęły w medicinie. Pčelowodstwo 1996; (3):56-7.
6. Sinjakow AF. Zaslon gepatitu i SPID-u. Pčelowodstwo 2003; (1):58-9.
7. Sinjakow AF. Bolszoj miedowjy leczebnik. Wyd Aweont, Moskwa 2008.
8. Madej D, Madej A. 100 leków z miodu na różne choroby. Wyd Zetpress, Warszawa 1990.

9. Frołow WM, Pieresadin NA. Produkty pszczy przy zabołowaniach pieczeni. Pczelowodstwo 1991; (7):47-8.
10. Kałużny E. Pszczela apteczka. Wyd Apiherba, Leszno 1996.
11. Pucek R. Leczenie miodem. Wyd Baobab, Warszawa 2007.
12. Caban J. Badania kliniczne wpływu ziołomiodów na ozdrowieńców po chorobach infekcyjnych. Inf Region Zrzesz Pszczel Apipol 1996; (1):15-6.
13. Kudrajwcewa TW. Mied w kompleksnoj terapii naruszenij żelczewymodjaszczej systemy diety. Pczelowodstwo 1995; (6):60-1.
14. Mikołajenko AM, Starcewa LD. Mied w kompleksnij terapii poruszeń w żowczowiwidnij sistemii. III Zjezd Apiterapewtiw Ukrainy. Wyd NFaU, Charkiw 2006; 182-5.
15. Herold E. Heilwerte aus dem Bienenvolk. Wyd Ehrenwirth Verlag, Munchen 1975.
16. Popova D. Oszcze biednz za mieda. Pčelarstvo (Sofia) 1986; (10):29-31.
17. Szymański A. Lekarz domowy naturalny. Wyd Officina, Warszawa 1991.
18. Caban J, Sykut L, Jaskot A i wsp. Badanie wpływu ziołomiodu na ozdrowieńców po usunięciu pęcherzyka żółciowego. Inf Region Zrzesz Pszczel Apipol 1986; (5):8-9.
19. Ożarowski A (red.). Ziołolecznictwo. Poradnik dla lekarzy. PZWL, Warszawa 1976.
20. Samochowiec L. Kompedium ziołolecznictwa. Wyd Med Urban and Partner, Wrocław 2002.

Konflikt interesów

Conflict of interest

Brak konfliktu interesów

None

otrzymano/received: 12.10.2016

zaakceptowano/accepted: 23.11.2016

Adres/address:

*prof. dr hab. n. farm. Bogdan Kędzia
Instytut Włókien Naturalnych i Roslin Zielarskich
ul. Wojska Polskiego 71B, 60-630 Poznań
tel. +48 (61) 845-58-67
e-mail: bogdan.kedzia@iwnirz.pl